

*Thomas Rau, architect van een nieuw
economisch systeem*

Omgekeerde veerkracht

Thomas Rau is architect en visionair. Zijn motto is 'guided by the future'. Oftewel: laten we nu doen wat in de toekomst nodig is. Hij is een voorloper in de (inter)nationale discussie over duurzaamheid, grondstoffenschaarste en het gebruik van hernieuwbare energiebronnen in de architectuur. Zijn architectenbureau heeft nieuwe standaarden opgezet op het gebied van energieneutraal en energiepositief bouwen en de circulaire architectuur. Dit is zijn verhaal over zijn drijfveren en visie op de toekomst en veerkracht van onze planeet.

29

Als kind was ik een ongeleid projectiel. Mijn moeder zei dat ze vaak geen raad met me wist. Op een dag hielden we een barbecuefeestje. Doordat het regende wilde het vuur niet branden. Zonder dat iemand het in de gaten had, pakte ik een jerrycan met benzine en goot die over de barbecue. De jerrycan vloog in brand en ik raakte vanaf mijn middel naar beneden verbrand. Ik was tien jaar.

Mijn ouders hielden me thuis. Maandenlang lag ik in een soort couveuse. Mijn lichaam lag open, ik kon geen kleding verdragen. Er kwam een keer een oude mevrouw op bezoek. Zij zei: 'Hij moet zwartbrood kauwen en uitspugen, en leg een pakking van koolbladeren op zijn wonden.' En het wonder is geschied: de brandwonden hebben nauwelijks schade nagelaten.

Toen het ongeluk net gebeurd was, dacht ik dat ik dood zou gaan. Een kind voelt zich sowieso dichterbij de dood dan een volwassene. Je komt er nog maar net vandaan, van die andere kant. En ik voelde hoe kwetsbaar we zijn als mensen. Dat we hier allemaal maar even zijn, op reis door het leven. Ik voelde ook dat er veel dingen in de wereld fout zitten en dat het anders zou moeten.

Dat besef heeft mij enorm veranderd. Ik was het derde kind in ons gezin, maar mijn moeder zei dat ik ook haar vierde kind ben, want na dat brandincident was ik een ander kind geworden. Ik had besloten dat ik de wereld wilde verbeteren.

'Eigenlijk ben ik een terrorist, maar dan een vreedzame'

Eigenlijk ben ik een terrorist, maar dan een vreedzame. Als tiener had ik grote sympathie voor de RAF, maar niet voor de gewelddadige manier waarop RAF-aanhangers hun doel nastreefden. Ik geloof niet in geweld. Met geweld verander je alleen de buitenkant. De echte verandering komt van binnenuit, vanuit een innerlijke overtuiging.

Roeping voor architectuur

Na het gymnasium koos ik voor de studie pedagogiek. Ook volgde ik een dansopleiding. Door het dansen kwam ik heel erg in contact met mezelf en mijn lichaam, maar ik voelde dat noch de pedagogiek noch het dansen mijn echte bestemming was. Ik wilde meer impact hebben. Maar hoe?

Toen kreeg ik op een nacht een droom. Er was een stem die zei: 'Thomas, jij moet architect worden.' Ik herinner me precies hoe het was en het raakt me nog steeds. Het was een stem met ultiem gezag. Ik zie het materiële en

het spirituele als twee kanten van het leven die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Er was geen spoor van twijfel. Ik stond op, schreef een brief aan het centrale instituut voor de verdeling van studieplaatsen en meldde me aan voor de studie architectuur.

‘Ik zie het materiële en het spirituele als twee kanten van het leven die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn’

Helaas kreeg ik geen studieplek aangewezen, omdat ik mijn cijferlijst op het gymnasium verprutst had. Mijn gemiddelde was te laag. Maar ik liet me niet uit het veld slaan. Bij de start van het nieuwe studiejaar ben ik gewoon naar Aken gegaan en heb gekeken hoe de aanmelding daar verliep. Ik heb mezelf een nummer gegeven en ben colleges gaan volgen en tentamens gaan doen. Pas toen ik zover was dat ik mijn propedeuse zou krijgen, bleek uit de administratie dat ik niet officieel stond ingeschreven. De decaan riep me bij zich, maar voor hij iets kon zeggen, zei ik: ‘Ik ben het bewijs dat er nog best plek was voor een student, terwijl die plek anders aan de samenleving zou zijn onthouden. Wat is precies het probleem?’

De decaan besloot ter plekke tot een deal. ‘Je krijgt je propedeuse, maar je verdwijnt uit Aken.’ Dat vond ik oké, want hij had niet gezegd dat ik niet terug mocht komen. Ik schreef me in bij de universiteit in Dortmund, als officieel architectuur-student, en keerde na drie maanden alsnog terug naar Aken. Dat is nu eenmaal de beste plek om architectuur te studeren.

Toch bevredigde de studie me niet helemaal. Het was te technisch, te eenzijdig. Toen ontdekte ik dat er op de Kunstacademie in Bonn een Studium Generale werd aangeboden, met aandacht voor kunst, dans, muziek en architectuur. Dat programma heb ik met mijn studie gecombineerd.

Nieuwe systeemarchitectuur

Eind jaren tachtig ben ik afgestudeerd en meteen naar Nederland vertrokken. Nederland was een paradijs als het ging om experimentele woningbouw. Bovendien is het in Nederland belangrijker om goede ideeën te hebben, dan om te bewijzen dat je al veel ervaring hebt. In Duitsland ligt dat juist omgekeerd.

Mijn missie was om duurzame architectuur te maken. Daar ben ik bijna dertig jaar mee bezig geweest. Maar in 2009, toen ik 49 jaar werd, dacht ik bij mezelf: ik heb allerlei duurzame dingen gedaan, ik heb dingen

geoptimaliseerd en minder schadelijk gemaakt, maar in feite heb ik niets wezenlijks veranderd. Op dat moment realiseerde ik mij dat ik wel altijd probeerde de beste antwoorden en oplossingen te vinden, maar op de verkeerde vragen. Dit economische systeem leidt tot de foute vragen; de basis is niet goed. Om de goede vragen te kunnen stellen, moet de architectuur van het economische systeem fundamenteel veranderen.

Daarom hebben mijn vrouw Sabine Oberhuber en ik in 2010 Turntoo opgericht, een nieuw bedrijf naast RAU Architecten. Het huidige economische model gaat over de relatie tussen mensheid en geld, het wordt tijd om de economie zo te organiseren dat het gaat over de relatie tussen mensheid en aarde. Het hoogste doel is het faciliteren van continuïteit van leven. Met Turntoo bedenken we vernieuwende concepten, producten en diensten, om onze tijdelijke aanwezigheid op deze planeet te faciliteren. Eind 2016 is ons boek uitgekomen: *Material Matters*. Daarmee willen we bij iedereen het bewustzijn kweken dat we de economie anders moeten aansturen.

‘We doen nog steeds alsof de mens het centrum van alles is; het wordt tijd dat we de Copernicaanse wending voltooien’

32

Het probleem is dat de macht en de verantwoordelijkheid nu niet bij elkaar liggen. De meest decadente, recente voorbeelden daarvan zijn Airbnb en Uber. Zij hebben de macht om een bepaald aanbod te doen, maar alle consequenties van hun verdienmodel zijn voor de burens, de omgeving en het milieu. Als ondernemingen zijn zij nergens verantwoordelijk voor. Niet voor de overlast, niet voor het onderhoud en niet voor de werk- en leefomstandigheden. Al zijn het beide voorbeelden van ondernemingen die iets laten zien van een nieuwe *sharing economy*, toch zie ik dit als de ultieme climax van het lineaire economische denken dat altijd van groei uitgaat. Nieuwe behoeften worden op een oude manier bediend.

In de natuur gaat niets van A naar B. Alles verloopt cyclisch. Daarom is de lineaire economie zo’n fundamenteel fout systeem. In 1543 ontdekte Nicolaas Copernicus dat de zon niet om de aarde draait, maar de aarde om de zon. De Rooms-Katholieke Kerk heeft vervolgens 350 jaar nodig gehad om te erkennen dat Copernicus en na hem Galileo Galilei gelijk hadden. Het wordt tijd dat we de Copernicaanse wending voltooien. We doen namelijk nog steeds alsof de mens het centrum van alles is. Maar alles draait om de natuur en wij zijn daar als mensheid deelgenoot van.

Van roofbouw- naar oogsteconomie

De aarde is een gesloten systeem. Wij en de generaties na ons moeten het doen met wat hier aanwezig is. Wij zijn hier slechts even te gast. Wij zijn de rentmeesters die tijdelijk de verantwoordelijkheid hebben gekregen voor iets wat niet van ons is. Iets waar wij heel zuinig en bewust mee moeten omgaan, omdat alles een *limited edition* is.

Als we het eindige opmaken, plegen wij roofbouw. Het is onze taak om ervoor te zorgen dat het eindige oneindig beschikbaar blijft. Net zoals de zon dat doet. Zij maakt de natuur in een cyclus van lente, zomer, herfst en winter oneindig beschikbaar. Elk jaar is er weer een oogst.

De zon is de oneindige energiebron voor de eerste natuur. Daarnaast is er een tweede natuur: alles wat wij uit de natuur kunnen maken. De bron voor die tweede natuur zijn data. Als je alle grondstoffen van een identiteitsbewijs voorziet, data dus, dan krijgt elke grondstof rechten. In ons boek *Material Matters* hebben we daarom een Verklaring voor de Rechten van het Materiaal opgesteld. Afval is een grondstof die in de anonimiteit terecht is gekomen. Als we de anonimiteit opheffen, zien we de waarde weer. Er bestaat geen restwaarde, geen reststroom, geen restafval; alles is waardevol.

33

‘De enige kans om de wereld beter te maken, is de ziel van het economische systeem te veranderen’

Concreet betekent dit dat de producent verantwoordelijk is voor de hele levenscyclus van zijn producten. Hij blijft tot het eind eigenaar, de consument betaalt alleen voor de dienst ‘licht’ of de dienst ‘televisie’. Bij vliegen vinden we dat heel gewoon. Je betaalt voor de vlucht, je wordt echt geen eigenaar van het vliegtuig. En zo hoort het.

De enige kans om de wereld beter te maken, is de ziel van het economische systeem te veranderen. De economie bestaat uit drie stromen: de fysieke stroom van geld, de communicatiestroom en de immateriële stroom van de liefde. In een relatie begint alles met de immateriële stroom van de liefde. Pas na een tijdje wordt het nodig om afspraken te maken en de liefde daarmee te compenseren. Als het uiteindelijk fout gaat met de relatie, komt er geld op tafel om de scheiding te regelen.

In ons huidige economische systeem gebeurt het omgekeerde: het geld is het belangrijkste, daarna de afspraken en ten slotte de liefde. En daarmee beginnen we aan het verkeerde eind.

Mijn missie is om dit alles te laten zien. Ik heb me wel eens afgevraagd waarom ik architect moest worden. Nu weet ik dat het was omdat ik de vaardigheden heb geleerd om steeds weer de vaardigheden te ontwikkelen die we in de voortgang van de tijd nodig hebben. Op dit moment gebruik ik mijn vaardigheden als architect om een nieuwe economische architectuur te helpen ontwikkelen. Onze realiteit is in stukjes verdeeld geraakt. Het is noodzakelijk dat we naar het geheel kijken en meerdimensionale oplossingen bedenken.

‘We moeten hier doorheen, om nieuwe veerkracht te vinden’

Omgekeerde veerkracht

Veerkracht zie ik voor me als een spiraal die kan rekken, maar ook gebonden is aan een uitgangspunt. Zoals een trampoline: je springt erop, je veert omhoog en je komt terug. Je levert een bepaalde druk (input) en die leidt tot een bepaald resultaat (output).

Maar ik draai het liever om. Begin bij de impact: wat willen we bereiken, wat moet het resultaat zijn? En stem daar de input op af. Het gaat erom dat we de relatie tussen mensheid en aarde in balans brengen en de roefmaatschappij veranderen in een oogstmaatschappij.

Alle geopolitieke problemen van onze tijd zijn het gevolg van een verkeerde *mindset*: mensen die denken dat ze iets in eigendom hebben. Wij zijn echter rentmeesters, geen eigenaren. Het probleem is dat wij steeds op de actuele dingen focussen, in plaats van op de urgente dingen. Als we vooruitdenken, voorkomen we dat de urgente dingen actueel worden. Zodra de urgente zaken actueel worden, zijn we te laat. Kijk naar de vluchtelingenproblematiek. Wij moeten onze *mindset* veranderen. En als we dat niet doen, zullen we onvrijwillig grote veranderingen meemaken.

Het Akkoord van Parijs is een armzalige poging om het klimaat te redden. We hebben geen afspraken gemaakt over wat *nódig* is om de aarde te redden, we hebben afspraken gemaakt over wat *mógelijk* en haalbaar is.

Het probleem is een gebrek aan leiderschap. Dit draagt het gevaar in zich dat de verkeerde leiders naar boven komen. Veel kiezers zijn klaar met het huidige systeem; daarom kiezen ze leiders die buiten dat systeem staan. Niet vanwege wat die leiders willen of omdat ze die leiders zo goed vinden, maar puur omdat zij geen onderdeel zijn van het huidige systeem.

Ik vind zelf dat we in een fascinerende tijd leven, omdat er zoveel gebeurt en omdat het duidelijk is dat we naar een keerpunt gaan. Incidenten zijn fenomenen geworden. We moeten hier doorheen, om nieuwe veerkracht te vinden.

De aarde kan de mensheid overleven, maar kan de mensheid de aarde overleven? Ik heb geen idee. Alles wat ons overkomt, hebben we zelf veroorzaakt. Als we niet voorkomen dat de aarde opwarmt, dan zullen we de gevolgen ervan ervaren. Onvermijdelijk. Maar als wij onszelf als gast op aarde gaan zien, kan het allemaal veranderen. Wij zijn spirituele wezens op een menselijke reis. Laten we iets goeds bijdragen in de korte tijd dat wij hier zijn.

CV

Thomas Rau (1960, Duitsland) studeerde eerste pedagogiek en dans. Daarna stapte hij over naar de Technische Universiteit (architectuur) en de Kunstacademie. In 1990 verhuisde hij naar Amsterdam waar hij voor verschillende architectenbureaus werkte. In 1992 richtte hij RAU Architecten op, een architectenbureau met een integrale ontwerpmethodiek vanuit een sterk bewustzijn voor duurzame gebouwen. In 2008 certificeerde hij zich als 'cradle-to-cradle'-architect. In 2010 richtte hij samen met zijn vrouw Sabine OberhuberTurntoo op. Eind 2016 verscheen hun boek: Material Matters.